

KALGAY SULTAN ŞAHBAZ GİRAY VE METRÛKÂTI

Kalgay Sultan Shahbaz Giray and His Heritage

Zeynep Özdem Köse

Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,, Türkiye
e-mail: zeynepozdem@mu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-1745-555X

Near East Historical Review

11/4, October / Ekim 2021
e-ISSN: 2717-6363 (Online)
www.nehrreview.com

Article Type - Makale Türü : Research Article / Araştırma Makalesi
Received Date - Geliş Tarihi : 11.09.2021
Accepted Date - Kabul Tarihi : 10.10.2021
Pages - Sayfa : 49 - 62

doi : <http://dx.doi.org/10.29228/nehrreview.55002>

Citation - Atıf : Zeynep Özdem Köse, “Kalgay Sultan Şahbaz Giray ve Metrûkâtı”,
Near East Historical Review, 11/4, October, 2021, pp. 49 - 62

KALGAY SULTAN ŞAHBAZ GİRAY VE METRÛKÂTI

Kalgay Sultan Shahbaz Giray and His Heritage

Zeynep Özdem Köse

Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,, Türkiye

e-mail: zeynepozdem@mu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1745-555X

Öz

Osmanlı Devleti'ne bağlı Kırım Hanlığı'nda, 17. yüzyılın ikinci yarısında dört defa hanlık tahtına geçip toplam yirmi üç yıl hanlık yapmış Hacı Birinci Selim Giray'ın on iki oğlundan biri olan Şahbaz Giray, kısa süreliğine hanlığın birinci veliahtı konumundaki kalgay sultanlık vazifesini üstlenmiştir. Bu görevdeyken bir Çerkez kabilesi tarafından şehit edilmiştir.

Bu çalışmada Şahbaz Giray'ın Kırım Hanlığı kadi sicillerinde kayıtlı, vefatının ardından geride bıraktığı emvali incelenmiştir. Böylece hem bir kalgay sultanın mal varlığı hakkında hem de 17. yüzyılda bölgede kullanılan çeşitli eşyalar hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalgay, Kırım Hanlığı, Sicil, Şahbaz Giray, Tereke

Abstract

Shahbaz Giray, one of the twelve sons of Hacı I. Selim Giray, who ascended to the throne of the khanate four times in the second half of the 17th century and served as a khan for a total of twenty-three years in the Crimean Khanate of the Ottoman Empire, assumed the duty of kalgay sultanate, which was the first heir apparent of the khanate for a short time. He was martyred by a Circassian tribe while he was on this duty.

In this study, the properties that he left behind after his death, registered in the kadi records of the Crimean Khanate, were examined. Thus, information was given both about the assets of a kalgay sultan and about various items used in the region in the 17th century.

Keywords: Crimean Khanate, Inheritance, Kalgay (First Heir), Record, Şahbaz Giray

Giriş

Kırım Hanlığı Karadeniz'in kuzeyinde, 1441-1783 yılları arasında hüküm sürmüş önemli bir Türk devletidir. Bu devletin hanlarından Hacı I. Selim Giray Han, hanlığın merkezi Bahçesaray'da 1631 yılında dünyaya gelmiş ve 1671-1704 yılları arasında dört defa (1671-1677, 1684-1691, 1692-1699, 1702-1704) Kırım tahtına geçip toplam yirmi üç yıl hanlık yapmış önemli bir Kırım sultanıdır. 17. asrın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nin Rusya, Avusturya ve Lehistan ile yaptığı mücadelede Osmanlı Devleti'ne çok büyük yardımları olmuştur. Bu nedenle Osmanlı nezdinde de kıymetli bir handır. On iki oğlu ve on kızı olduğu bilinmektedir¹. Erkek çocukları Devlet Giray, Azamet Giray, Gazi Giray, Kaplan Giray, Saadet Giray, Mengli Giray, Safa Giray, Adil Giray, Selamet Giray, Maksud Giray, Sahib Giray ve Şahbaz Giray'dır².

Selim Giray'ın erkek çocuklarından bazıları Kırım hanına veliahtlık görevinde bulunmuştur. Devlet Giray, Azamet Giray, Gazi Giray, Kaplan Giray, Maksud Giray, Mengli Giray, Sahib Giray ve Şahbaz Giray bunlar arasındadır. Bu giraylardan altısı hanlık tahtına da

¹ H. Mustafa Eravcı, "Selim Giray", *DİA*, XXXVI, s. 428.

² Halim Girây, *Gülbin-i Hânân (Kırım Tarihi)*, Haz. İbrahim Gültekin, Ankara 2019, s. 116, 133.

oturmuştur. Bu isimler ise Devlet Giray, Gazi Giray, Kaplan Giray, Saadet Giray, Mengli Giray ve Selamet Giray'dır³.

Hacı I. Selim Giray Han'ın 1699'da hanlıktan çekilmesi üzerine oğlu Devlet Giray han olmuştur. Devlet Giray, kardeşlerinden Şahbaz⁴ Giray Sultan'ı kalgay ve Gazi Giray Sultan'ı nureddin tayin etmiştir⁵. Şahbaz Giray'ın vazifesi daha önemlidir; çünkü kalgay sultan tahtın varisi ilk kişi demektir.

Hacı Selim Giray gibi evlatları da düşmana karşı büyük mücadeleler vermişlerdir. Şahbaz Giray da bunlar arasındadır. Örneğin kalgay sultan 1694-1695 (H. 1106)'te Kamanıçe Kalesi'ne buğday götürürken önüne çıkan Leh askerine mağlup olmuş ve buğdayı tamamen düşmana terk etmek zorunda kalmıştır. Ertesi yıl 1695-1696 (H. 1107)'da, Şahbaz Giray kuvvetli bir ordu ile gidip mağlubiyetin intikamını Lehlilerden almıştır⁶.

Şahbaz Giray Çerkez asileri ile de mücadele etmiştir. Ancak onların eline esir düşerek şehit olmuştur. Hatta bunun üzerine kalgaylık makamına Saadet Giray Sultan'ın getirilmesi Gazi Giray Sultan'ı gücendirmiş ve onun Bucak tarafına gidip Devlet Giray Han'a karşı isyan etmiş olan Nogay kabilesine iltihak etmesine neden olmuştur⁷. Kaplan Giray da Besleni Kabilesi tarafından şehit edilen Şahbaz Giray'ın intikamını almak için hanın ve kalgayın rızalarını elde ettikten sonra bir miktar asker ile kabilenin üzerine gidip onları mağlup ettikten sonra onlara karşı çok şiddetli davranmıştır. Han Devlet Giray ise bu kabilenin taht-ı terbiyelerinde büyümüş olduğundan onlara yapılan bu zulümden müteessir olmuş ve Kaplan Giray'ı bu hareketinden dolayı azarlamıştır. Hanın bu muamelesini gençlik gururuna yediremeyen Kaplan Giray Kırım'ı terk edip babasının yanına çekilmiştir⁸. 1707 senesinde Kırım hanı olan Kaplan Giray bir sene sonra, Çerkez nizamındaki başarısızlığı, özellikle merhum Şahbaz Giray ve kendisinin Kabartay hududunda meydana gelen muharebede hezimete uğrayıp nice ayan u ümeranın şehadetine sebebiyet vermesi gibi sebepler üzerine 1708'de azledilip Rodos'a sürülmüştür⁹. Daha sonraki yıllarda yeniden han olacaktır¹⁰.

Görüldüğü üzere II. Devlet Giray Han'ın birinci saltanatı döneminde (1699-1702) kalgay sultanlık vazifesine layık görülen Şahbaz Giray yaklaşık bir sene bu görevi ifa edebilmiş, batıda Lehlere, Kafkaslarda Çerkezlere karşı mücadele vermiş, bazı muvaffakiyetsizlikler yaşamış ve sonunda bir Çerkez kabilesi tarafından da şehit edilmiştir. Vefat tarihi 1700 (H. 1112) senesinin başlarıdır.

³ Hanların şeceresi için bkz. Halîm Girây, *age*, s. 41-45.

⁴ Şahbaz Farsça kökenli bir isimdir. Mert, yürekli anlamlarını taşımaktadır. Kahramanlık, kuvvet ve cesaretin sembolü olan hayvanların adlarını insanlara tatbik etmek suretiyle verilen adlar arasındadır. Kurt, Kaplan, Arslan örneklerindeki gibi. Şahbaz, şahin-doğan kuşları anlamına gelmektedir. Bkz. Bülent Gül, "Kırım-Tatar Türklerinde Kişi Adları", *Türkbiçiligi*, S: 2, Ankara 2001, s. 57-59.

⁵ Halîm Girây, *age*, s. 126.

⁶ Halîm Girây, *age*, s. 127.

⁷ Halîm Girây, *age*, s. 126.

⁸ Halîm Girây, *age*, s. 127.

⁹ Halîm Girây, *age*, s. 133

¹⁰ 1713 yılında II. Devlet Giray Han azledilince I. Kaplan Giray, Rodos'tan çağırılarak ikinci kez Kırım hanı tayin edilmiştir. 1716 senesinde Avusturya seferine katılma emri almıştır. Fakat Kırım kuvvetlerinin sefere geç kalmasından dolayı Varadın Muharebesi'ndeki yenilgiden Kaplan Giray sorumlu tutulmuştur. Bunun sonucunda tekrar hanlıktan azledilmiştir. Ardından 1730 senesinde üçüncü kez Kırım hanı olarak tayin edilmiştir. 1736 yılında da azledildikten sonra Sakız Adası'nda ikamete memur edilmiş ve 1738'de burada vefat etmiştir. Vasiyeti üzerine Çeşme'ye defnedilmiştir. Bkz. Müstecib Ülküsal, *Kırım-Türk Tatarları (Dünü-Bugünü-Yarını)*, İstanbul, 1980, s. 82, 86.; Halil İnalçık, *Kırım Hanlığı Tarihi Üzerine Araştırmalar 1441-1700*, İstanbul 2017, s. 351, 354; Özge Togral, "Akdeniz Adalarına Sürgün Edilen Kırım Hanları", *Mediterranean Journal of Humanities*, VIII/1, (2018) , s. 360.

Kırım Hanlığı şeriyeye sicilleri sayesinde Şahbaz Giray'ın metrûkâtı tespit edilmiştir. Böylece sultanın vefatından sonra geride bıraktığı malları inceleme imkânı elde edilmiştir. Bir Kırım hanının evladı, bir kalgay sultan ve dolayısıyla Giraylar sülalesine mensup biri olarak nelere sahip olduğu hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Böylece 17. asırda kullanılan eşyalar, silahlar, takılar, mücevherler vb. hakkında da bilgi edinilmektedir. Daha önce inceleme yapılan kardeşi Azamet Giray'ın terekesi ile karşılaştırma yapma imkânı da ortaya çıkmıştır.

1. Şahbaz Giray Sultan'ın Terekesi

Kalgay Sultan Şahbaz Giray 1700 (H. 1112) senesi başlarında vefat etmiştir. Geride bıraktığı mal varlığı toplam 7792,65 guruştur. Terekesinde köleler, mücevherat, takılar, silahlar, atlar, çeşitli kıyafetler, mutfak ve ev eşyaları bulunmaktadır. En değerlileri arasında altmış bin akçe kıymeti ile çengi kız ilk sırada, elli beş bin akçe değerindeki kırmızı çuha samur kürk de ikinci sırada yer almaktadır. Onları diğer köleler, kürkler, hançerler ve at takımları takip etmektedir.

Şahbaz Giray'ın terekesinde alacağı vardır; ancak borcu o kadar fazladır ki küçük miktardaki bu alacağı ve diğer bütün mal varlığı borçlarını kapatmak üzere alacaklılara dağıtılır.

1.1. Köleler

Şahbaz Giray'ın terekesinde şahsına ait beşi kadın, ikisi erkek olmak üzere yedi kölesi mevcuttur. Bunlardan ikisinin emaneten başkalarına verildiği anlaşılmaktadır. Kadın kölelerden çengi kız olarak kayıtlı olanın eğlencelerde dans etme amaçlı istihdam edildiği anlaşılmaktadır. Değeri en yüksek olan köle de budur.

Tablo 1: Köleler

Köle Adı	Değeri (Akçe)
Süleyman Ağa	40.000
Hasan gulam	20.000
Çengi kız	60.000
Mihri kız	15.000
Gülen (?) cariye	27.500
Hafızoğlu'nda kız	8000
Arslan Gazi Bölükbaşı'nda bir kız	15.400

1.2. Kıyafetler

Kalgay Sultan'ın terekesinde kürk, ihram, kolçak, kuşak, hamam gömleği ve bohçasından oluşan kıyafetleri kayıtlıdır. Bunlar arasında sincap, as, samur, kakum ve tilki derisinden yapılmış, kıymeti hayli yüksek olan kürkler dikkati çekmektedir. Tereke içerisinde meblağı en yüksek mallar arasında yer almaktadırlar. Bunların haricinde dikimi beklenen samur, kunduz, sincap, tilki pareleri, sarı sahtiyan, mor meşin ve telatin de bulunmaktadır.

Kıyafetlerde deriden başka çuha, boğası, keten, kebe gibi kumaşlar da kullanılmaktadır. Şahbaz Giray'ın terekesinde kayıtlı kıyafetleri tablo halinde göstermek mümkündür.

Tablo 2: Kıyafetler

Kıyafet	Değeri (Akçe)
As kürkü	6500
İki sincap kürkü	3100
Kırmızı çuha samur kürk	55.000
Keşmiri zarflı samur kürk	30.000
Yeşil zarflı samur kürk	25.000
Kırmızı zarflı kakum kürk	10.000
Siyah tilki kürkü	18.000
Büyük ihram	5000
İki ihram	7000
Bir ihram	3500
Bir ihram	2000
Zerbab kuşak	800
Keşmiri kuşak	1250
Hamam gömleği bohçasıyla	1000
Mısır kolçağı	13.000

1.3. Silahlar, Atlar ve At Takımları

Şahbaz Giray'ın terekesinde at ve silahlar da yer almaktadır. Şahbaz Giray'ın bulunduğu konum nedeniyle, yüksek meblağlı terekelerde olduğu gibi farklı cinslerde çok sayıda at sahibi olduğu düşünülmektedir. Fakat terekede sadece yedi bin sim akçe değerinde bir adet kaşka atı olduğu tespit edilmiştir. Ancak daha önceden at satışlarının yapıldığı da anlaşılmaktadır. Nitekim Hacı Ali Ağa'dan alınacak dört bin sim at akçesi kalmıştır.

Silahlar hançer, kılıç, yay, ok ve çeşitli amaçlarla kullanılan urgandır. At takımları ise hem çeşitli hem de yüksek meblağlıdır.

Tablo 3: Silahlar ve At Takımları

Silahlar ve At Takımları	Değeri (Akçe)
Üç hançer	100.000
Tiğ (kılıç)	700
Kavis kirişi (yay kirişi)	12
Urgan	10
Gaddâre (kılıç)	750
Yeşil kaytanlı raht sînebendli eyeri ve gediğiyle gümüş üzenği ¹¹	25.000
Kırmızı kaytanlı sînebendi ve reşmesiyle eyeri ve gediği gümüş üzenği	25.000
Yaldızlı üzengili eyer ve gediği ve raht ve sînebendiyle	10.000

¹¹ Kaytan, raht, reşme (rişme), sîne-bend, eyer, üzenği vb.at binit takımının birer parçasıdır. Bu konuyla ilgili detaylı bir çalışma için bkz. Emine Dineç, "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 12, S: 20, 2011, s. 1-20.

1.4. Ev ve Mutfak Eşyaları

Terekede ayrıca Şahbaz Giray'a ait çeşitli ev eşyaları da bulunmaktadır. Bu eşyalar yastıklar, yorganlar, döşekler, peşkirler, makatlar, perdeler, minderler, halılar, kilimler, hasırlar, heybeler, bohçalar, sandıklar, leğenler, ibrikler, güğümler, lengerler, kazanlar, kapaklar, tavalalar, makaslar, şamdanlar, saclar, gülabdanlar, buhurdanlar, maşrabalar, kaşıklar, siniler, tabaklar ve tömbeki terekede kayıtlı ev ve mutfak eşyaları arasında yer almaktadır. Bu eşyalardan mutfakta kullanılanlar büyük, küçük, kapaklı, kapaksız, kulplu, kulpsuz, yıldızlı oluşlarına ve kullanılış amaçlarına göre isimlendirilmiştir. Örneğin beş sahan kapağıyla, küçük güğüm, büyük lenger hoşaf taşı kapaklı, iki kazan kulplu, yıldızlı maşraba, yıldızlı leğen ibrik.

Ev eşyalarında da büyük, küçük, eski (köhne), yeni (cedid) oluşlarına, renklerine, yapılış şekillerine, kumaş cinslerine, kullanılış amaçlarına ve üretim yerlerine göre bir isimlendirme mevcuttur. Örneğin kapı perdesi, işleme minder, küçük halı, büyük orta makad, iki yan makatı, bir çift sarı yan kebesi, dört yüz yastığı, köhne kırmızı kilim, orta halı cedid, beyaz peşkir, altı çift çatma yastık, beş çift dolma yastık, iki çift yeşil kadife yastık, yeşil pervazlı makad, kırmızı peşkir, iki döşek İslambol basma, iki Mısır hasırı, Herat alacası, siyah Hatayi boğası, üç tek Türkmen kilimi.

1.5. Alacakları ve Borçları

Şahbaz Giray öldüğünde bir kişiden alacağı ve farklı kişilere borçları olduğu tespit edilmiştir. Alacağı dört bin akçe tutarında olup Hacı Ali Ağa'da olan at akçesidir. Terekenin % 0,5'ine tekabül etmektedir. Borç defteri ise oldukça kabarıktır. Terekesindeki bütün mallar borçlarına karşılık alacaklılara verilmek üzere kaydedilmiştir. Hangi malın kime verileceği ve tek tek borç miktarı bellidir. Borçlu olduğu kişiler arasında İbrahim Ağa, Mehmet Molla, Ahmet Molla, Hacı Ahmet, Acem Karaoğlan, Acem Sefer, Eyüpoğlu Mustafa Çelebi, Haçader zımmi, iki Yahudi, Adilşah, Seyfullah Molla, Arslan Gazi, Tamanlı Sefer Ali, Tamanlı Hasan Ağa, Hacı Süleyman, Mustafa Beşe, Zabit Ahmet, Hatib Abdurrahman Efendi, Ahmet Ağa, Devletgazi, Ali Ağa, Attar Hacı Mahmut, Sarracbaşı Derviş, Sefer Gazi, Halil Sekban, Karagöz Mirza, Arslan Efendi, Ali Bölükbaşı ve Terzi Kantimur yer almaktadır. Borçlu olduğu kişilerin efendi, molla, mirza, hacı unvanlı kişiler ile asker ve esnaf kesiminden oldukları anlaşılmaktadır. Alacaklılar listesinde Yahudi ve Ermeniler de vardır¹².

Sonuç

Kırım Hanı II. Devlet Giray zamanı, 1699-1700 yılları arasında, çok kısa bir süre birinci veliaht konumundaki kalgay sultanlık vazifesinde bulunmuş olan Şahbaz Giray'ın mal varlığının o dönemki tereke miktarlarıyla kıyaslandığında geliri yüksek sınıfların içerisine girdiğini söylemek mümkündür. Ancak bir kalgay sultan olarak sürü halinde hayvanlarının ve gayrimenkullerinin bulunmayışı ilginçtir. Ayrıca Şahbaz Giray'ın cesareti ve mertliği yanında ehl-i keyf bir yapıda olduğu tahmin edilebilir. Tütüne olan düşkünlüğü, Çengi kız ve birikmiş borçları buna işaret olabilir.

Terekesi kardeşi Azamet Giray'ınki ile kıyaslandığında onun dokuz bin guruş değerindeki terekesine göre daha düşük miktardadır. Azamet Giray'ın terekesinde de sürü halinde hayvanlar ve gayrimenkuller bulunmamaktadır. Yedi kölesi mevcuttur ve hepsini hayatta iken azat etmiştir. Terekesindeki borç miktarı % 36,7 olup üstelik bunun % 30,6'sı zevcesine olan

¹² Şahbaz Giray'ın borçlu olduğu kişiler, borç miktarları ve buna karşılık terekeden verilen malların tam listesi için bkz. KŞS, 34, 12-17 (a-b).

mehir borcudur¹³ ki bu hemen hemen her terekede görülmektedir. Ancak Şahbaz Giray'ın bütün mal varlığı borçlarına gitmiştir.

Terekede ev ve mutfak eşyalarının sayısı ve çeşidinin kıyafetlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan bu eşyalar arasında Türkmen kilimi, İslambol basması, Rus derisi (telatin), Mısır hasırı, Mısır kolçağı, Keşmirî kuşak ve Herat alacasının varlığı Kırım'ın canlı ticaret hayatı ve kozmopolit yapısını da göstermektedir¹⁴.

Terekenin % 23,8'ini köleleri, % 23,2'sini kıyafetleri, % 20,7'sini silahları ve at takımları oluşturmaktadır. Kalan 32,3'lük kısım çeşitli ev ve mutfak eşyalarından meydana gelmektedir. Ayriyeten sahip olduğu bir kaşka at da bu grubun içerisinde yer almaktadır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

KŞS: Kırım Hanlığı Şerhiye Sicilleri, Cilt/Defter No: 34, Yıl: H. 1110-1112 / M. 1698-1700, 116s., mikrofilm, İsmail Gaspıralı Kütüphanesi, Simferopol-Kırım.

Kaynak Eserler

Halim Girây, *Gülbin-i Hânân (Kırım Tarihi)*, Haz. İbrahim Gültekin, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2019.

Araştırma ve İncelemeler

Dingeç, Emine, "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 12, S: 20, 2011, s. 1-20.

Eravcı, H. Mustafa, "Selim Giray", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXVI, İstanbul 2009, s. 428-429.

Gül, Bülent, "Kırım-Tatar Türklerinde Kişi Adları", *Türkbilig*, S: 2, Ankara 2001, s. 55-60.

İnalçık, Halil, (2017). *Kırım Hanlığı Tarihi Üzerine Araştırmalar 1441-1700*. Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2017.

Özdem Köse, Zeynep, "Kırım Sultanlarından Cennethan Biyim'in Muhallefâtı (17. Yüzyılın İkinci Yarısı)", *Başlangıcından Günümüze Türk Tarihinde Kadın*, ed. Hakan Doğan, Berikan Yay., Ankara 2021, s. 133-141.

Özdem Köse, Zeynep, "Osmanlı Kültürel Coğrafyası Çerçevesinde Kırım Hanı I. Selim Giray'ın Oğlu Nureddin Azamet Giray Sultan'ın Muhallefâtı", *Osmanlı Tarihî Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, ed. Fatma Ünyay Açıkgöz, Hakan Doğan, Berikan Yay., Ankara 2020, s. 373-396.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 1999.

¹³ Zeynep Özdem Köse, "Osmanlı Kültürel Coğrafyası Çerçevesinde Kırım Hanı I. Selim Giray'ın Oğlu Nureddin Azamet Giray Sultan'ın Muhallefâtı", *Osmanlı Tarihî Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, ed. Fatma Ünyay Açıkgöz, Hakan Doğan, Berikan Yay., Ankara 2020, s. 382, 394.

¹⁴ Hacı Selim Giray'ın oğullarından Azamet Giray Sultan'ın terekesinde Acem, Çerkez, Boğdan, Şam, Keşmir, Rus, Çin, Tire, Mardin, Sakız, Cezayir ve Rumeli işine rastlanılmıştır. Bkz. Özdem Köse, agm, s. 394. Yine Hacı Selim Giray'ın zevcesi Cennethan Biyim'in metrûkâtında da Yemen, Hint, Trakya, Selanik, Mısır, Çin, Avrupa (Frengî) ve Anadolu işi ürünler mevcuttur. Bkz. Zeynep Özdem Köse, "Kırım Sultanlarından Cennethan Biyim'in Muhallefâtı (17. Yüzyılın İkinci Yarısı)", *Başlangıcından Günümüze Türk Tarihinde Kadın*, ed. Hakan Doğan, Berikan Yay., Ankara 2021, s. 139.

Togral, Özge, “Akdeniz Adalarına Sürgün Edilen Kırım Hanları”, *Mediterranean Journal of Humanities*, VIII/1, (2018), s. 355-366.

Ülküsal, Müstecib, *Kırım Türk-Tatarları (Dünü-Bugünü-Yarını)*, Baha Matbaası Yay., İstanbul 1980.

İnternet Sitesi

<http://lugatim.com/> Kubbealtı Lugatı (Kasım-Aralık 2021).

Ek-1

Şahbaz Giray Sultan'ın Şeriyye Sicilinde Kayıtlı Terekesi¹⁵

1. Yeşil pervazlı¹⁶ çuha makad¹⁷: 3300 sim¹⁸
2. Yeşil pervazlı bir çift kızıl makad: 6500 sim
3. Defan yeşil pervazlı bir çift kızıl makad: 7000 sim
4. Defan yeşil pervazlı tek makad: 3500 sim
5. Siyah pervazlı makad: 3100
6. Yeşil pervazlı makad: 2000
7. Sarı pervazlı makad: 1200
8. Köhne kırmızı makad sâde: 600
9. Üç tek Türkmen kilimi: 2800
10. Beş döşek, yirmi yastık: 4344
11. Beş çift dolma yastık: 16.500
12. Altı çift çatma yastık: 8000
13. İki çift yeşil kadife yastık: 1200
14. Üç kırmızı kadife yastık: 600
15. Beyaz peşkir: 1000
16. İki peşkir: 300
17. Altı döşek: 2340
18. İki döşek İslambol basma: 900
19. İki yayma basma: 1900
20. Kapı perdesi: 500
21. Defan kapı perdesi: 300
22. İki küçük yayma: 700
23. Büyük yayma basma: 1000
24. Küçük yayma basma: 700
25. Küçük yayma basma: 300
26. Defan basma yayma: 600
27. Dört yüz yastığı: 550
28. İşleme minder: 400
29. İki kuş yünü yastık: 280

¹⁵ Şahbaz Giray Sultan'ın şeriyye sicilinde yer alan tereke kaydına, emvalin dökümü verilmeden evvel, şu şekilde başlanılmıştır: “*Oldur ki merhum ve mağfurun-leh Şahbaz Giray Sultan aleyhirrahmetü ve'l-ğufrân hazretlerinin metrükâtı beyân olunur.*” Bkz. *KŞS*, 34, 18a-b, 19a-b, 20a.

¹⁶ Kumaştan yapılmış kimi eşyaların kenarlarına geçirilmiş dar ve uzun parça.

¹⁷ Makatın üç anlama geldiği görülmektedir. Birincisi oturulacak yer, ikincisi oturmak için kullanılan minder üzerine yayılan, ön kenarı saçaklı örtü, üçüncüsü alçak sedirdir.

¹⁸ Terekede belirtilen bütün eşyaların değeri sim akçe üzerinden verilmiştir. Bu nedenle hepsine tek tek belirtme gereği duyulmamıştır. Parantez içerisinde belirtilenler terekede mevcut değildir. Açıklama olması açısından verilmiştir.

30. Büyük orta makad: 13.550
31. Bir çift mai (mavi) kebe¹⁹: 1600
32. Bir çift alaca (karışık renkli) yan kebesi: 600
33. Bir çift sarı yan kebesi: 1700
34. Küçük halı: 1600
35. Köhne halı: 1500
36. Kırmızı orta makad: 5500
37. Defan kırmızı orta makad: 5000
38. Mai orta makad: 1500
39. İki yan makadı: 1100
40. Orta halı, cedîd: 3500
41. İki Mısır hasır: 400
42. Köhne kırmızı kilim: 120
43. Ocak döşemesi: 120
44. Kösele (işlenmiş deri) sofra: 95
45. İki keçe: 130
46. İki keçe, bir siyah bir beyaz: 200
47. Defan iki keçe: 150
48. Pâre keçe: 10
49. Küçük yüz yastığı: 50
50. Beş sahan kapağıyla: 1400
51. Defan beş sahan kapağıyla: 1720
52. Defan beş sahan kapaklı: 2082
53. Defan beş sahan kapaklı: 2205
54. Defan beş kapaklı sahan: 1776
55. Defan beş kapaklı sahan: 1806
56. Leğe, ibrik, güğüm: 1223
57. Bir güğüm: 450
58. Kapaksız altı sahan: 1531
59. Küçük güğüm: 350
60. Beş büyük lenger sahan kapaklı: 4300
61. Defan beş büyük lengerî kapaklı: 3920
62. İki lenger sahan kapağıyla 1592
63. Büyük lenger hoşab (hoşaf) tası kapaklı: 1000
64. Defan üç lengeri kapağıyla: 2082
65. Şamdan mea mikras (makas): 160
66. Üç leğen mea hurda bakır: 2040
67. Mum sofrası mea satır, iki tabak: 120
68. İki kazan kulplu: 2200
69. İki tencere kazan: 950
70. Saç ve kazan tâbe (tava): 1700
71. Bir kazan: 450
72. Şamdan: 100
73. Âs (kakum denilen bir hayvan) kürkü: 6500
74. İki sincap kürkü: 3100
75. İki kunduz: 300
76. İki Hatayî mai: 3100
77. Verayi bab (?): 2225

¹⁹ Çok kalın keçe.

78. Peşkir Sakızî: 2500
79. Zerbâb²⁰ kuşak: 800
80. İki kahve peşkiri: 2050
81. Hamam gömleği bohçasıyla: 1000
82. Bir kıta basma mea boğası²¹: 100
83. Keşmirî kuşak: 1250
84. İki ağaç çuha: 600
85. Dühan kese işleme: 280
86. Kol yüz bezi: 66
87. Dört çift samur: 12.000
88. Alaca peşkir: 275
89. Gazi verayi (?) : 550
90. Beyaz Hindî: 350
91. Beyaz boğası: 300
92. Defan beyaz boğası: 300
93. Alaca: 350
94. Beyaz boğası: 405
95. Defan beyaz boğası: 410
96. Alaca boğası: 240
97. İki boğası: 900
98. Boğası: 450
99. Alaca: 650
100. Alaca kutni²²: 805
101. Alaca kaplan: 800
102. İki gazi verayi (?) : 1200
103. Gazi verayi (?):570
104. Keten: 600
105. Herat alacası: 700
106. Alaca boğası: 250
107. Kunduz: 1060
108. Dört çift kunduz pâresi: 1010
109. Siyah Hatayî boğası: 500
110. Siyah Hatayî pâresi: 570
- 111: Tömbekî²³: 225
112. Defan tömbekî:230
113. Pâre samur: 1000
114. Beş bohça: 210
115. Tuğ verayisi : 400
116. Pik ve ibrişim²⁴: 810
117. Altı miskal kılabdandan²⁵: 240
118. Kumaş pâresi: 220
119. Köhne peşkir: 106

²⁰ Sırma ile dokunmuş kumaş.

²¹ Astarlık ince, pamuklu bez.

²² İpek-pamuk karışımı bir kumaş çeşididir.

²³ Nargile ile içilen bir tütün çeşididir.

²⁴ Pik, gemilerin kış tarafındaki bayrak serenine asılan üçgen yelken ve dökümle şekillendirilebilen demir külçesi anlamlarına gelmektedir. İbrişim ise bükülmüş ipekten ipliktir.

²⁵ Eğirme çarkı ile pamuk ipliği veya ipek üzerine gümüş, altın, bakır vb. madenlerden çekilmiş çok ince tellerin sarılması sûretiyle yapılan ve dokumacılıkta, işlemecilikte kullanılan ipliktir.

120. On göçgen²⁶ kuyruğu: 600
121. Altı dirhem karanfil: 20
122. Kebutî (gök rengi, mavi) deri: 440
123. Karûre (şişe) tepsisi: 100
124. Yirmi sekiz kaşık: 1200
125. Teşt mea kapak: 120
126. İki göbek misk: 1225
127. Bir yeşil, bir mor kahve peşkiri: 1225
128. On deste kâğıt: 200
129. İki yay: 2000
130. Sincap: 1000
131. İki telatin²⁷: 625
132. Köhne kırmızı peşkir: 400
133. İki pâre tilki: 1700
134. Sarı sahtiyan: 100
135. Mor meşin: 60
136. Üç zirâ' bez: 30
137. Zerdeva²⁸: 2500
138. Şamdan mea mikras: 150
139. Küçük şamdan: 100
140. Heybe: 25
141. Büyük leğen: 1100
142. Büyük güğüm: 385
143. İbrik: 235
144. İki neftî kebe: 1015
145. Kırmızı peşkir: 1000
146. Basma yayma: 520
147. İki sini: 5400
148. Kavis kirişi (Yay kirişi): 12
149. Urgan: 10
150. Yıldızlı fener: 1500
151. Yıldızlı, kapaklı teşt küçük tabak: 230
152. Yıldızlı maşraba: 185
153. Yıldızlı leğen ibrik: 2700
154. Defan yıldızlı leğen ibrik: 2650
155. Yeşil kaytanlı raht sînebendli eyeri ve gediğiyle gümüş üzengi: 25.000
156. Kırmızı kaytanlı sînebendi ve reşmesiyle eyeri ve gediği gümüş üzengi: 25.000
157. Yıldızlı üzengili eyer ve gediği ve raht ve sînebendiyle: 10.000
158. Üç hançer: 100.000
159. Kırmızı çuha samur kürk: 55.000
160. Keşmirî zarflı samur kürk: 30.000
161. Yeşil zarflı samur kürk: 25.000
162. Kırmızı zarflı kakum kürk: 10.000
163. Bohça: 100
164. Gülabdan mea buhurdan (35 dirhem): 76665
165. Sandık: 200

²⁶ Tavşan yavrusu, benekli tavşan, kır sansarı.

²⁷ Ayakkabı, çizme vs. yapılan sağlam ve yumuşak Rus derisidir.

²⁸ Zerdava olarak da kullanılan bu kelime, İskandinavya ve Rusya'nın buzlu bölgelerinde yaşayan, sansar cinsi, küçük, etçil, memeli hayvan ve bu hayvanın postundan yapılan kürk anlamlarına gelmektedir. Terekedeki anlamı kürktür.

166. Mısır kolçak: 13.000
  167. İki bohça: 200
  168. Büyük ihram: 5000
  169. İki ihram: 7000
  170. Bir ihram: 3500
  171. Defan ihram: 2000
  172. Siyah tilki kürk: 18.000
  173. Gaddâre²⁹: 750
  174. Hasan gulam: 20.000
  175. Haçader'e geçmiş (?): 17.500
  176. Hacı Ali Ağa'da at akçesi: 4000
  177. Süleyman Ağa: 40.000
  178. İki kadeh: 650
  179. Çengi³⁰ kız: 60.000
  180. Hafızoğlu'nda kız: 8000
  181. Arslan Gazi Bölükbaşı'nda bir kız: 15.400
  182. Gülen (?) cariye: 27.500
  183. Mihri kız: 15.000
  184. Kaşka at: 7000
  185. İki topluğu: 200
  186. Kozak³¹ bal mum: 20
  187. Bir kıta basma: 25
  188. Defan bir kıta basma: 25
  189. Tiğ (kılıç): 700
- Ceman sim: 779,265 (7792,65 esedi guruş)

²⁹ Geniş yüzlü ağır ve iki tarafı da keskin kılıç.

³⁰ Def, zil veya kaşık çalarak oynayan oyuncu kadın, rakkâse.

³¹ Kozalak da aynı anlama gelmekte olup kelimenin birinci anlamı, içine padişahın mektup ve emirlerinin, anlaşmaların konulduğu kutudur. İkinci olarak ise bal mumuna basılmış mührün bozulmaması için üzerine kapanan kapakçık anlamına gelmektedir.

Ek-2 Şahbaz Giray Sultan'ın Terekesi (KŞS, 34, 18a-b, 19a-b, 20a.)

